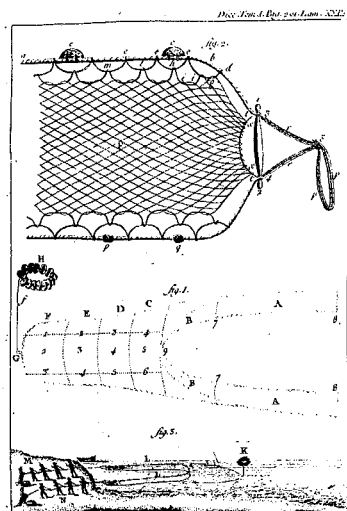

ELS CAROS D'ART: EL «PAPET»

Elvira Mata i Enrich - Olga López i Miguel

Els sistemes de pesca tradicionals sobrevisqueren a Catalunya amb petites modificacions, fins els primers anys del nostre segle. Aquests sistemes, que dataven de temps antiquíssims, experimentaren una extraordinària expansió durant el segle XVIII, fruit, sens dubte, de les noves necessitats del consum i de la voluntat de satisfer-lo amb productes autòctons.

Dins d'aquest fenomen general, els sistemes de tir, art de platja i artet, pregueren un protagonisme especial junt, naturalment, amb les arts d'arrossegament, objecte d'una forta polèmica, deguda en part al seu desenvolupament accelerat.

Si comparem les descripcions que d'aquests tipus de pesca trobem als tractats del segle XVIII amb les que en fan autors actuals, podem comprovar fàcilment les escasses variacions que han sofert i evidenciar així la llarga durada d'aquests sistemes⁽¹⁾.

De la mateixa manera, els bastiments que s'empraven per a la pràctica de la pesca a Catalunya conservaren durant molt de temps els trets característics fonamentals; en el cas de la pesca amb l'art de platja, l'embarcació utilitzada, el caro d'art, apareix a documents que daten del segle XVII⁽²⁾. Malgrat l'evolució paulatina d'aquestes naus, les darreres mostres que en resten a la costa catalana presenten, sens dubte, unes qualitats tècniques i de construcció força similars a les de les barques que en segles anteriors practicaren aquesta activitat, una de les més importants de l'economia catalana.

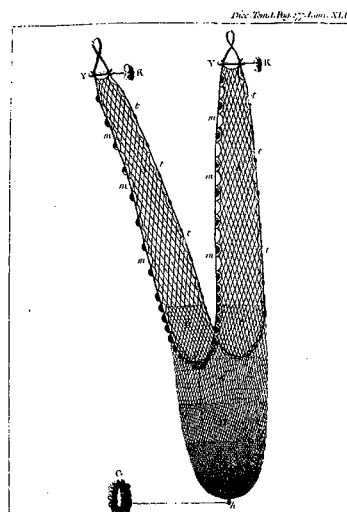
Els caros d'art

El caro d'art és una «embarcació especialment emprada per anar a tirar l'art en mar. Es caracteritza per ésser molt llarga i estreta. No té cap pal ni va mai a vela, va moguda a força de rem. Té un parell de pals de la pròpia construcció, que li surten del buc a banda i banda de la popa anomenats banyots o braços, els quals són destinats a portar l'art penjat quan el van a tirar al mar (Costa de Llevant)».

Així és com J. Amades i E. Roig defineixen aquest tipus d'embarcació en una de les obres més importants per a la història de la pesca a Catalunya⁽³⁾.

Efectivament, el caro d'art és una barca que a més de no tenir pal, manca també de coberta i corredors. Les seves dimensions oscil·len entre els 5 i 7 m d'eslora, els 2 m de mànega i els 0,7 i 0,8 m de puntal.

Com la major part de les barques que s'han de treure cada dia a la platja, el caro té, a part de la quilla robusta, escues. Les seves quadernes són formades per dues peces característiques, una central («medís»), curta i que no arriba a la cinta, i dues més llargues («estameneres») que s'uneixen fermament a l'anterior. El medís de cada qua-

derna mira sempre a l'extrem de l'embarcació més proper, de tal forma que les dues quadernes centrals tenen les estameneres en cares oposades.

En la forma externa, com ja hem assenyalat, el caro és allargat, de poca obra morta, quasi sense embornals i sense que en sobresurti la boca.

La roda, de forma arrodonida, continua verticalment fins a ressortir uns 30 o 40 cm i està rematada pel típic caperol anomenat «*cap de mort*». El codast destaca una mica menys que la roda. Com a reforç a ambdues parts de l'embarcació existeixen sengles peces angulars («*bussardes*»), col·locades per la part interior i amb el vèrtex recolzat a la roda i al codast.

Els bancs, generalment en nombre de quatre, es recolzen directament sobre els dorments.

Aquest tipus de barca generalment no té corredors, encara que de vegades hi ha unes peces angulars als extrems d'alguns bancs o de tots ells, que li donen l'aparença de tenir-ne.

La borda està formada per dues peces –externa i interna– de poca alçada, que recorren l'embarcació de proa a popa. Aquestes peces poden ser compostes per diferents trossos i cobertes per una altra d'uns 10 cm d'alçària i d'amplada, una mica arrodonida per la part superior («*tapa de regala*»).

A l'alçària del primer banc de popa, aquesta peça queda interrompuda i en continua una altra («*sobrerregala*»), de doble alçària fins al codast. Aquesta segona peça està rematada per una de més petita que no arriba a l'extrem de popa, ja que queda limitada per una peça transversal a curta distància del codast, amb la qual cosa s'origina un petit espai triangular.

Com que l'art es cala des de popa, la peça superior de la borda, en aquesta part, presenta de vegades dos arbotants de fusta rudimentaris, anomenats «*banyots*», utilitzats per a calar l'art. A les bandes del castell de proa van disposades un parell de taules amples però primes, dites «*falques*», sostingudes per un o dos escalamots i una mica escotades per la part de proa; la seva finalitat és evitar l'entrada d'aigua a bord. On s'inicia la falca existeix un embornal, l'únic per a donar sortida a l'aigua que es pugui acumular en el castell de proa⁽⁴⁾.

Respecte a aquesta descripció general, el «PAPET» presenta algunes diferències. L'eslora de l'embarcació excedeix en més d'un metre les mesures corrents dels caros. Igualment compta amb un embornal per banda i no amb un únic embornal, com consta en les característiques abans establertes. Per últim, cal destacar el fet que el «PAPET», en arribar al Museu Marítim de Barcelona, on ara és exposat, no tenia banyots; això es devia, segurament, al fet que va practicar la pesca amb trasmall durant els últims temps en què aquesta embarcació es dedicà a l'activitat pesquera, per la qual cosa van ésser retirats de la barca.

La pesca i els caros d'art

Donades les seves característiques tècniques, els caros es dediquen a la pesca en zones properes a la costa.

Generalment aquestes embarcacions s'utilitzaven per a calar l'art de platja i l'artet; ara bé, això no vol dir que en moments puntuals –tals com vedes esporàdiques– no es dediquessin a un altre tipus de pesca.

Això ve confirmat per les llicències del caro d'art «PAPET» que s'han consultat, en les quals aquesta barca tenia permís per a la pesca del trasmall en els anys 1926-1927.

A les restants llicències del «PAPET» consta el permís per a la pesca de «jábega», encara que figuren també anotacions en llaipsis en les mateixes llicències que especifiquen «art de platja». Això fa pensar que es tracti d'una confusió terminològica que identifiqués el terme «*jábega*» amb el de «*xàvega*», un art de pesca d'estructura semblant a l'art de platja, tal com ho estableixen les fonts consultades, tant orals com escrites.

El mateix tipus d'art de pesca rep noms diferents en les diverses àrees geogràfiques de la costa catalana i fins i tot en altres zones de la Península, el que fa que sigui més difícil

El PAPET participant en una processó mariner a Lloret de Mar.

identificar amb claredat les característiques tècniques i el funcionament de les diferents arts en cada una de les zones i establir-ne comparacions entre les diferents àrees.

Certes fonts orals (vells pescadors) afirmen que en determinades zones de la costa catalana l'art de platja és anomenat també «artet». En aquests casos això ve donat perquè consideren que l'única diferència entre ambdós és tan sols la grandària de l'art.

El terme «*jábega*», utilitzat en altres llocs de la Península, correspon fins a cert punt al denominat «*art de platja*» de la costa catalana; en canvi, el terme «*xàvega*» s'utilitza per a identificar un art de dimensions més grans que l'«*art de platja*» i emprat en la pesca a l'encesa, que a les cales del Cap de Creus es va practicar fins a l'any 30.

En canvi, uns altres autors consideren que la diferència rau en el fet que l'«*art de platja*» es cobra des de la platja i l'«*artet*» es cobra des de la mateixa barca que el cala⁽⁵⁾.

Malgrat totes les confusions terminològiques de les diferents arts i malgrat també que en moments esporàdics els caros s'utilitzessin per a d'altres tipus de pesca, es pot afirmar que els caros s'empraven fonamentalment per a la pesca amb l'«*art de platja*» i l'«*artet*».

Art i artet

Amb el nom genèric d'art es coneixen a Catalunya les arts que es treballen des de la platja.

L'art de platja està constituït pel cóp i dues bandes o cames. El cóp té unes dimensions aproximades de 10 a 12 m de llargària i 3 o 4 m d'amplària. Està format per una sèrie de peces de malla cosides les unes a les altres formant una mena de sac; les malles més properes al fons del cóp són més espesses que les que n'estan més allunyades i la que forma el mateix fons està doblegada, de forma que no hi ha cap costura i és possible d'obtenir-ne una major resistència.

La part més important de l'art són les bandes o cames que parteixen de la gola del cóp i acaben als calons. La seva llargària oscil·la entre 100 i 150 m i estan compostes per diferents peces de malla, que es poden dividir en tres zones. Prop del cóp, les malles

són més espesses i s'anomenen «cegues»; tenen una llargària aproximada de 20 m i una alçària variable de 4 a 6 m, la mateixa de la gola del cóp. Les peces següents són més llargues —uns 50 m— i més clares, i reben el nom de «mitjanes» per la seva situació a les bandes. Per últim, les malles més llargues són les més properes als calons i s'anomenen «clares» per la seva trama més esclarissada; poden arribar a mesurar fins a 90 m de llarg. En total, doncs, l'art de platja pot arribar als 150 o 160 m.

Les xarxes portaven una armadura de cànem, pita o espart; a la part superior es col·locaven els suros i a la part inferior els ploms; tant els uns com els altres es repartien de forma desigual al llarg de l'armadura de la xarxa, de forma que a la zona del cóp la distància entre ells era més petita i a la zona dels calons, més gran.

Per tal de calar l'art, aquest es carregava a l'embarcació procurant que un extrem quedés sota la pila de la xarxa i l'altre per damunt. Es lligava un cap en aquesta punta i es fixava a la platja; l'embarcació s'endinsava a la mar i descrivint un ampli semicercle es deixava anar el cap; a continuació la xarxa, començant per una banda, continuant pel cóp i acabant per l'altra banda, també lligada en un cap a bord. En arribar a la platja es descarregava i es cobrava des de la platja, operació anomenada «*tancar tot tirant l'art*».

L'«*artet*» presentava algunes diferències respecte a l'«*art de platja*».

De dimensions més petites que l'art, la distinció més important consistia sobretot en la forma de calar-lo; en lloc de fer-ho des de la platja, l'«*artet*» es calava des de la mateixa barca en el mar, en zones properes a la costa i d'aigües poc profundes.

En lloc de deixar un extrem del cap fixat a la platja, se l'amarrava en un flotador bé fondejat, bé a la deriva. Tot seguint l'embarcació, deixant anar la xarxa, descrivia una àmplia volta fins arribar al punt de sortida i es cobrava l'«*artet*» des de la mateixa barca⁽⁶⁾.

La davallada d'aquestes arts, enquadrades en un sistema de pesca tradicional, va ser obligada sobretot per la necessitat de massificar l'activitat pesquera i obtenir una gran quantitat de peix de forma mecanitzada, tot responent a la variació de les estructures econòmiques del país.

El «PAPET»

L'embarcació anomenada «PAPET» és un caro, que fou construït a Blanes pel conegut mestre d'aixa Josep Vieta, l'any 1907, i que fou inscrit a Mataró. Josep Vieta va pertànyer a una de les famílies més importants de mestres d'aixa de la costa catalana, que treballaren a la vila de Blanes durant el segle XIX i començaments del segle XX⁽⁷⁾.

El «PAPET» té una eslora de 8,5 m, 2,30 m de mànega i 0,6 m de puntal; com ja hem assenyalat, aquestes mesures no s'ajusten completament a les dels caros, ja que són més llargues del que és normal en aquest tipus d'embarcacions.

Per a la construcció d'aquest caro s'utilitzaren dos tipus de fusta diferents: fusta de roure, per a les quadernes, quilla i escues i fusta de pi per al folre, banc i regales.

El «PAPET» fou propietat de Josep Sala Raurell, conegut pel nom de «Papet Trons»⁽⁸⁾, qui havia contractat la seva construcció al mestre Vieta pel preu de 480 ptes.

Mitjançant l'estudi dels diversos permisos concedits per part de les autoritats competents de marina, s'han pogut conèixer tant els noms dels seus tripulants (Josep Sala, Joaquim Vila i Jaume Sala) com els períodes exactes en què el «PAPET» va practicar la pesca en aigües de Sant Feliu i de la roda de Tossa fins l'any 1931.

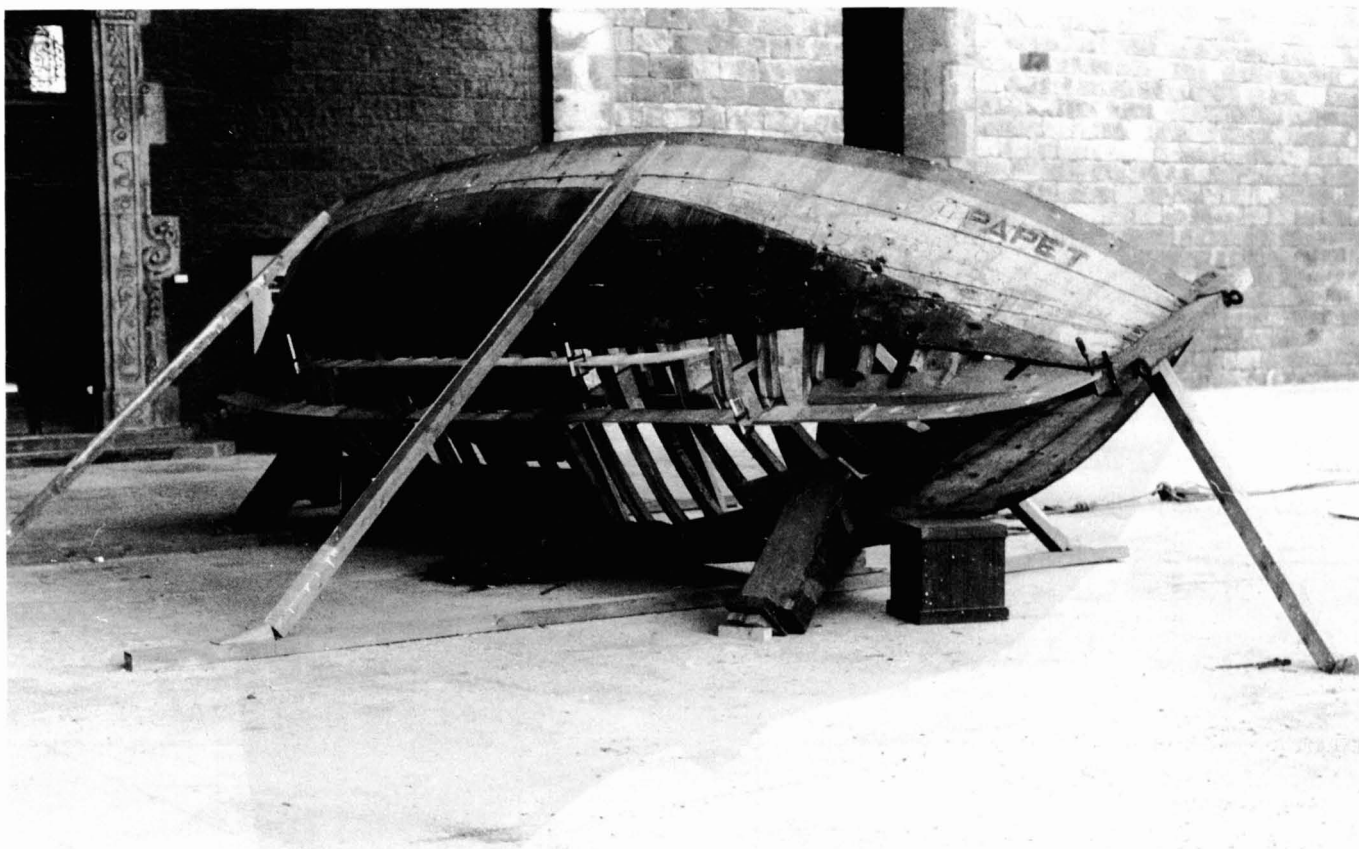
Aquesta embarcació participà en diverses ocasions a la processó de Santa Cristina, que es celebrava anyalment amb motiu d'aquesta festa religiosa; igualment, prengué part en les regates organitzades en aquesta festivitat i fou l'embarcació que les guanyà en més ocasions.

Aquesta barca fou comprada pel Museu Marítim de Barcelona al senyor Jaume Sala el 15 de juliol de 1939, per un valor de 550 ptes.

La peça fou col·locada a la Llotja de Sant Cristòfol de les Reials Drassanes de Barcelona, seu del Museu Marítim, junt amb altres barques de pesca. La ubicació era absolutament inadequada per a una bona conservació de l'embarcació, que va estar exposada a les inclemències del temps i sense la protecció necessària per a preservar-la d'una degradació contínua i progressiva.

Col·locació de noves quadernes.

Col·locació de les noves quadernes al buc del PAPET.

Castell de proa i bancs de nova construcció.

Presentació de plantilles en el buc.

L'any 1985 es va iniciar el seu procés de restauració que va ser finalitzat el novembre de 1986. La restauració ha estat realitzada per alguns dels restauradors del Museu Marítim de Barcelona. L'estat de conservació del «PAPET» era deficient. L'efecte continuat de la humitat sobre els materials havia degradat i deformat el buc considerablement, deformació agreujada per la pèrdua d'algunes estructures del caro, fet que havia provocat una tal desfiguració del cos, que aquest havia perdut fins i tot la seva mànega original.

Prèviament als treballs de conservació i restauració, es va portar a terme una tasca de documentació sobre les característiques tècniques i de construcció d'aquest tipus d'embarcacions, sobretot d'aquelles parts que hi mancaven. Una vegada finalitzat aquest primer pas, es va procedir a l'organització de les diferents fases del procés de restauració i a l'establiment dels criteris a seguir.

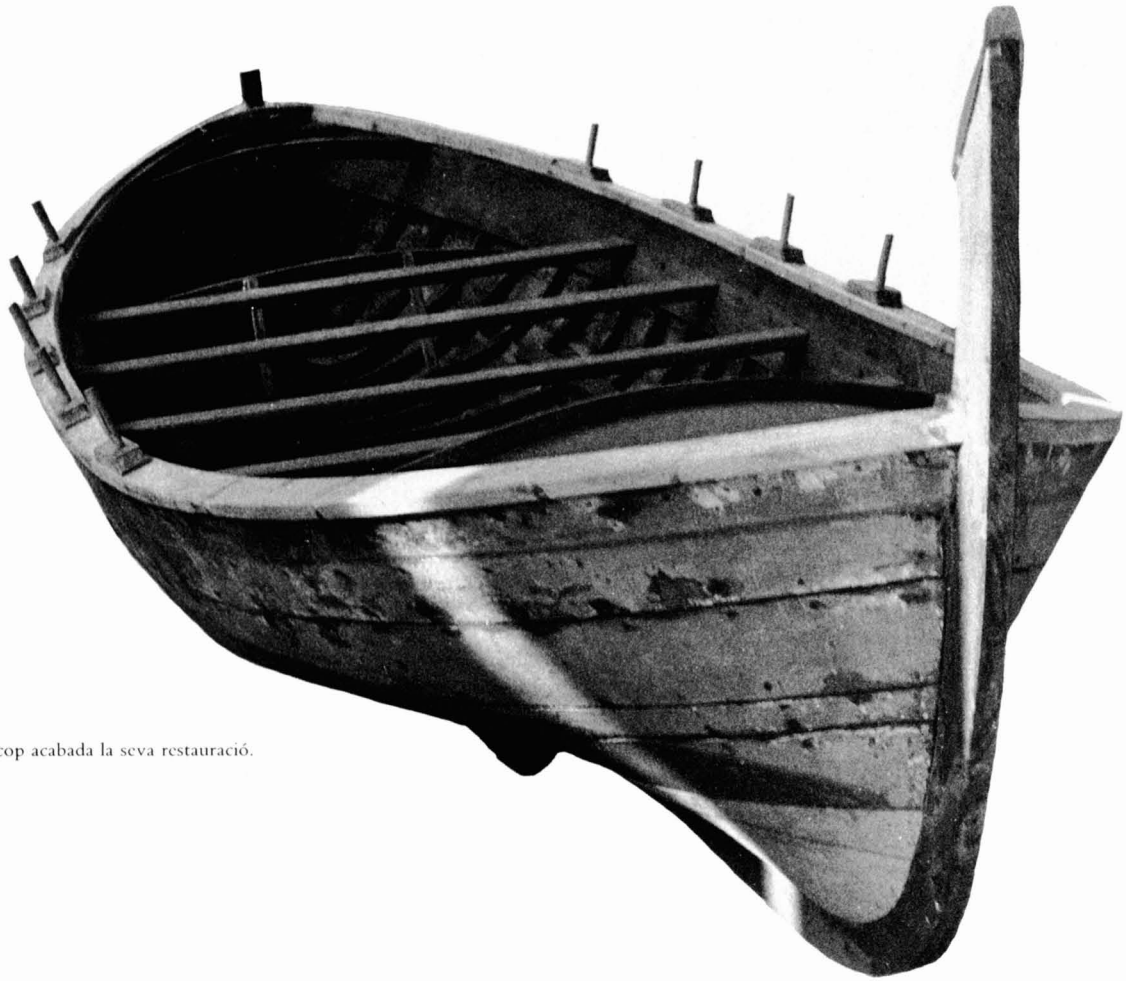
El criteri principal va fixar la necessitat de conservar la major part possible de les diferents estructures originals de la barca; en conseqüència es va procedir, en primer lloc, a la desinfecció total de la fusta original i a la seva posterior consolidació.

Paral·lelament a la consolidació de les parts originals es van anar construint les peces del caro que hi mancaven, i amb aquesta finalitat es van emprar els mateixos materials que s'havien utilitzat en la fabricació de l'embarcació original. Per al bastiment d'aquestes estructures van ser fonamentals els estudis realitzats prèviament.

La manca de plànols va exigir que el mètode de treball aplicat per part dels restauradors fos el mateix que utilitzaren els mestres d'aixa de les antigues drassanes de la costa.

Els materials utilitzats en aquesta restauració (perns galvanitzats, desinfectants, coles, vernissos, etc.) van ser triats acuradament per tal de prevenir degradacions posteriors i assegurar una conservació durable de la barca⁽⁹⁾.

Amb la conservació del «PAPET», el Museu Marítim ha iniciat una tasca de conservació i restauració d'aquelles barques de pesca típiques de la costa catalana, en vies de desaparició, per tal de preservar aquest patrimoni marítim i cultural.

El PAPERET un cop acabada la seva restauració.

NOTES

1. El botànic català JOAN SALVADOR, en un manuscrit de 1722, descriu l'art de platja com un art de pesca que es cala des d'una embarcació i es cobra des de terra, on ha quedat fixat mitjançant un cap. L'estudi detallat d'aquest document el trobem a: JORDI LLEONART, JOSEP M. CAMARASA, *La pesca a Catalunya el 1722 segons un manuscrit de Joan Salvador*, Barcelona, 1987.

Aquesta descripció s'ajusta bastant a la que trobem a CARLES BAS, ENRIQUE MORALES, MANUEL RUBIÓ, *La pesca en España. I. Cataluña*, Barcelona, 1955.

2. MIQUEL PARETS, *De Molts Successos que Han Succeït dins Barcelona i Molts Altres Llocs de Catalunya, dignes de Memòria*, B.U.B., Mss. 224 i 225, Vol. II.

3. JOAN AMADES, EMERENCIÀ ROIG, *Vocabulari de l'art de la navegació i de la pesca*, Barcelona, 1924.

4. Per a les característiques tècniques generals, cf. *Enciclopedia General del Mar*, veu CARO, Barcelona, 1968, vol. II, p. 790-791.

5. Cf., per exemple, CARLES BAS, ENRIQUE MORALES, MANUEL RUBIÓ, *La pesca en España...*, p. 130-135.

6. CARLES BAS, *La pesca a Catalunya*, Barcelona, 1980, p. 176-179.

7. Sobre la família de mestres d'aixa Vieta de Blanes, cf. JOAQUIM LLOVET, *Constructors navals a l'ex-província marítima de Mataró*, Mataró, 1970, p. 63-65.

8. JOAN SALA I LLOVERA, *La gent de mar de Lloret*, Barcelona, 1986, p. 30.

9. El procés de restauració del PAPERET es troba plenament detallat a: AGUSTÍ EGEEA, MANUEL GONZÁLEZ, DOMINGO FERNÁNDEZ, «Procés de restauració del caro d'art PAPERET», *Revista de Museus*, núm. 2, Barcelona, 1987.

Plànol de formes.

1. Secció transversal.
2. Secció longitudinal i de planta.

